

Apinasta artistiksi

Matti Hagelberg

Matti Hagelberg on 90-luvun suomalaisen sarjakuvan mielenkiintoisimpia kokelijolta. Hän raaputti mustasta kartongista esiin myös 10. sarjakuvafestivaalin visuaalisen ilmeen: julisteet, mainokset ja Vanhaa ylioppllastaloa koristaneet banderollit ja oven pielissä roikkuneet komeat tötteröt. Juhlasalin lavan lavasteet jäivät ikävä kyllä toteuttamatta, koska festivaalin apurahat tulivat liian myöhään eikä rahoituksesta siis ollut varmuutta. Hagelbergin puheet tuovat hänen sarjakuvilnsa enemmän uutta ulottuvuutta kuin monen muun piirtäjän.

kuva: Kati Koskivaara

"Synnyin vuonna 1964 - 10.1. eli samana päivänä kuin Tintti alkoi ilmestyä aikoinaan. Koulutukseltani olen taiteen kandidaatti, valmistuin Taideteollisen grafiikan laitokselta '93. Ammattini on sarjakuvataiteilija. Leivästä se ei tuo edes pientä osaa, mutta voihan sitä olla taidemaalarikin, vaikkei myisi yhtään työtä. Kuvitukset on tällä hetkellä suurin tulonlähde. Graafinen suunnittelu on vähän jäänyt."

"Jos ei hirveen syvälliseksi mennä niin sarjakuvasta mä kiinnostuin kai silloin, kun kotiin tuli Aku Ankka - kummaa. Tarzan ja Tarzanin poika oli kovia juttuja ennen kouluikää ja ensimmäisinä kouluvuosina. Russ Manningista tajus, että se kaveri osaa. Jälkeen päin on tietysti huomannut, että Manning on hirveän epätasanen, mutta se osas pelkittää sillä tavalla, että se meni helposti läpi siinä iässä. Manning oli ensimmäinen, josta tajus, että tää on joku tietty piirtäjä."

"Ne jutut, joihin törmää siinä vaiheessa kun menee kouluun on varmaan tärkeitä sille, mitä tekee myöhemmin. Silloin tuli myös telkkarista Star Trek ja Myrskylinnut. Myrskylinnuista muistan vieläkin yhden jakson, josta piirsin sakuroilla kuvan luokkahuoneen seinälle."

"Myöhemmin tuli se vaihe, jolloin alko oikeesti kiinnostua sarjakuvista. Mulla se oli sama kuin monella meidän ikäluokasta, eli se kun alko ilmestyä Ruutu ja Zoom. Zoom tais olla mulle jostain syystä kovempi niistä. Siellähän oli Tintti ja Asterix, jotka toki oli jo tutuja. Jälkeenpäin Ruudun ja NonStopin tyyliin on jostain syystä tullut ambivalentti suhde. Mä luulen, että eurooppalainen tyyli ei kiinnostu nykyään. Mä tykkään enemmän sellaisesta amerikkalaisesta trash tyylistä."

"Silloin mä en varsinaisesti piirtänyt vielä omia sarjakuvia. Mä piirtelin yksittäisiä kuvia, ehkä jotain pilakuvia. En tiedä miksi en ruvennut tekemään tarinoita, koska mä muistan että mä suunnittelin jo silloin omia maailmoja ja henkilöitä. Niissä haki yleensä jonkinlaista parodiasuhdetta tv-sarjoihin, kuten esimerkiksi Veljeksiin, jossa Kurt Russel oli intiaani, jolla oli järeä iso puukko. Tv-sarjat vaikutti kyllä paljon."

Pöytälaatikkovaihe jäi väliin

"Sarjakuvia innostuin tekemään vasta '81, kun aloin piirtää yhtä juttua. Heikki Hiesula - tiikeriüksityiservä, joka oli varsinkin aluksi armoron pelkuri. Se ilmestyi sitten Kirkkonummen sanomissakin. Ei mulla ollut mitään varsinaista pöytälaatikkovaihetta, paitsi ihan satunnaisia yhtä tai kahta sivua. Se oli vähän sellainen parodinen Rip Kirby juttu eläinhahmoilla. Se pyöri aika pitkään, mä tein sitä suunnilleen 200 jaksoa. Näin jälkikäteen se taso oli tietysti... Mutta olihan se tavallaan hyvä sarjakuvakoulu. Sitä aloittaessa mä aloin olla jo perillä Will Eisneristakin."

"Sarjakuvan piirtämistekniikasta olin saanut vinkkejä yhdestä Ellery Queenin jaksosta, joka tapahtui kokonaan Eisner-tyylisessä sarjakuvapajassa. Siinä näkyi muunmuassa, että sarjakuvat piirrettiin julkaisukokoa isommiksi ja siitä se valkeni mullekin. Luin mä jonkun sarjakuvanpiirtämisoppaan. Ensin mä piirsin omiin kykyihin nähden ihan tarpeettomankin isoon kokoon. Mä piirsin stripin A3:lle. Sitten mä piirsin sivun A2:lle, kunnes siirryin BEM:iin. Piirtämisen ja kirjoittamisen suhde vinksahti raiteltaan, kun piirtämiseen meni

niin paljon aikaa."

"Pääsin taideteolliseen. Siinä välissä kävin kaksi viikkoa Suomen puolustusvoimissa, mikä ei oikein sopinut mulle. TaiK katkaisi sarjakuvien tekemisen, koska kaikki muu vei niin hirveästi aikaa. Siinä aikana 7-8 vuotta ennen BEM:iä tein vain luonnoksia. Pari juttua ilmestyi Pahkasiassa ja Potsissa ja yksi merirosvojuttu Suuressa Kurpitsassa. Jotain paskaa oli Kannuksessakin. Siinä aikana alkoi löytyä aihe, jota mä halusin tehdä, mutta se otti aika pitkän ajan."

"Taideteollisessa ei sarjakuvaa huomioitu, mutta siitä ei kannata huolestua. Eihän graafisen suunnittelun laitoksella oikeastaan huomioitu graafista suunnitteluaakaan. Mä sain sieltä irti sen, että tunnen painotekniikan aika hyvin. Siellä pääsi tekemään painotuotteita. Mä

kosen ja sen jälkeen tuli BEM 1 syksyllä '92. Alkuperäinen idea oli, että jälki olisi pikkutarkkaa, fyysistä, kun kaikki tehdään yksi yhteen. Halusin että lukijaa sattuisi silmiin sirä katsoessa. Ajattelin, ettei kukaan muu tee sellaista. Edelleenkin en tiedä kuin muuraman tekijän maailmalla, jotka harrastaa raapeteikkua."

"Koulun kanssa tehtiin matka Englantiin, mistä löytyi Raw. Silloin aloin innostua uudelleen, kun näin missä mennään ja rupesin taas käymään säännöllisesti Fennicassa, mikä oli jäänyt vähäksi aikaa. Oli mulla lyhyt supersankari-periodikin. Esimerkiksi Daredevil oli jonkin aikaa suosikki. Silloin sitä piirsi Romita junior. Niitä oli hauska lukea, ne oli kuin purukumia. Ostin minä hyväkin sarjakuvia aina kun niitä löytyi

B.E.M 3: Kannibaalilhotelli (julkaisematon 1994)

olin neljä vuotta yleisellä puolella, jossa mä pelkästään maalas ja tein elävää mallia. Maalaaminen on antanut mulle pohjan sille mitä mä nyt teen."

Raaputtaa veitsellä lukijan silmää

"Jossain vaiheessa mä ostin kokeeksi raapekartonkia. Aluksi se ei onnistunut. Ensimmäisestä työstä, jonka sain sillä aikaan, tulikin mun lopputyöhön. Mä innostuin siitä, kun löysin ihan sattumalta oikean välineen millä raapia sitä. Se on katkoterveitsi, sellainen puolitoista senttiä leveä veitsi. Ei sellaista missään ohjekirjassa neuvota. Jälki on ihan erilaista kuin niillä oikeilla raapeveitsillä. Idea tuli aika pitkälle Raw-lehdestä. Sarjakuvaa mä en alunperin edes halunnut tehdä lopputyöhön, mutta se kaksi sivua tuli ihan luonnostaan. Se oli lehti, josta tehtiin vain 30 kappaleen painos."

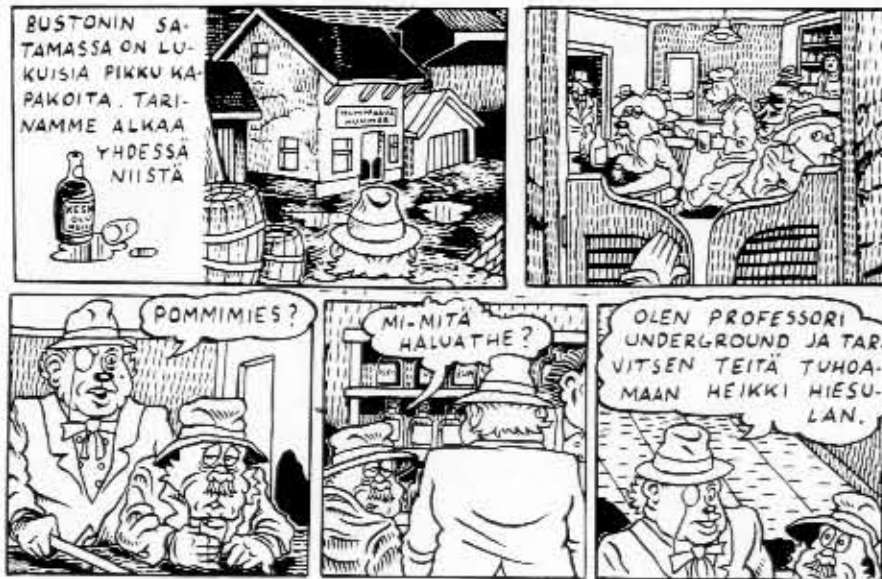
"Sitten tein kahdeksansivuisen vih-

mutta ei niitä silloin ollut Suomessa paljoakaan."

"Viimeisen vuoden aikana olen piirtänyt 30 sivua sarjakuvaa. BEM 2 ilmestyi '94. Sitten oli kokeilu, joka jäi pahasti kesken. Sain piirrettyä 40 sivua, kun raapekartonki loppui maasta ja masennuin ja menetin uskoni siihen. Kursin sen jossain vaiheessa kasaan. Puuttuu 11 sivua. Siinä on kuitenkin joitakin ihan hyviä ruutuja."

"Bem kolmonen on jo piirretty, oli jo kun kakkonen ilmestyi. Julkaisen sen jos löytyy kustantaja tai jos saan apuraha. Se alkaa olla jo vähän vanhakin, mutta julkaisen sen jossain vaiheessa kun saan rahat."

"Mä olen joskus lähettänyt jonkun kirjeen Likelle, mutta mä en tykkää myydä omia töitani. Mä tunnen itseni tosi huonoksi jos mä joudun menemään jonkin tyrkylle. Se on ihan ylivoimaista, mulle tulee psyykkisiä vammoja. Joskus

piti mennä tarjoamaan BEMejä Akateemiseen kirjakauppaan, mutta en mä päässyt lähellekään. BEMejä on painettu 500 kappaletta ja enimmäkseen myyty Suuren Kurpitsan kautta ja tutuille. Suurelta Kurpitsalta tulee albumi Venuksen sulttani Kurpitsakermia-sarjassa ensi syksynä."

"BEM on kova juttu Ranskassa. Kaksikin ranskalaista pienkustantajaa on lähestynyt minua ja toisen kanssa on sopimus. Käännökset on tehty ja minivihkonen ilmestyy ihan lähiaikoina englanniksi. Sen nimi on The Sinful Ways of Simpli City and the Birth of Lauri Kenttä, the Champion of God eikä se ilmesty ollenkaan Suomessa. Kustantaja on Chacal Puant, joka on julkaissut myös muunmuassa Julie Doucet'a ja Mike Dianaa Ranskassa."

Kirjallisia vaikutteita?

"Mars-sarja oli ensimmäisiä kirjoja joita aloin lukea. Ne on jäänyt vahvasti mieleen. Niissä on jotain tosi hämää, niin myös Tarzaneissa. Burroughsilla oli varmasti joku psyykinen vamma. Ne rakennelmat salaisine valtakuntineen sun muineenhan on kuin suoraan Jungin oppikirjasta. Ne menee täysin primitiivitasolle, kun lähdetään pelastamaan naista. Sehän niitten perusmotiivi aina on."

"BEM 1:ssä olin harkinnut hirveän tarkkaan mitä halusin sanoa. Käytin Edgar Rice Burroughsia metaforana omille sisäisille tunnoilleni. Se sopi hyvin mulle, kun niissä mikä tahansa käy. Kaverilla voi olla vaikka kuinka monta jalkaa. Myöhemmin tajusin, etteihän sen tarvitse tapahtua Marsissa, että tyypillä voi olla vaikka kuinka monta jalkapa-

ria."

"Jotkut teemat, jotka mä koen läheiseksi työssäni, liittyy kirjallisuuden teoriaan, semmoisiin käsitteisiin kuin signifiassi. Kysymyksessä on sellaiset asiat kuin intertekstuaalisuus..."

"Edgar Rice Burroughsin maailma oli sopiva metafora sille mistä halusin puhua, kaksijakoisuudelle Lauri Kenttä/Matti Hagelberg. Lauri Kenttä on kaikkea sitä mitä mä halusin olla jollain vinksahtaneella tasolla. Ei yksioikoisesti, koska Lauri Kenttään päätyy aika ikäviin tilanteisiin. Hän sitä paitsi nousi joka kerta kuoltuaan aina kolmanteen päivänä."

"Kun tein BEM ykköstä, halusin tiivistää kahdeksaan ruutuun sellaisen seikkailun joka normaalista veisi 64 sivua ja katsoa mitä silloin tapahtuu. Sitä systeemiä olen käyttänyt myöhemminkin. Mä luin silloin Scott McCloudin Understanding Comicsin, jossa oli hyviä pointteja. Jos ajatellaan ruutujen väliä, missä sarjakuvallisuus toteutuu..."

"Roland Barthes käsittelee artikkelissaan Tekstin syntymä, tekijän kuolema Eisensteinin still kuvia ja löytää elokuvalli-

suuden juuri stilleistä. Siitä päästään Julia Kristevan termiin signifiassi, joka tarkoittaa sitä mitä ei voida määrittää, mikä on verbaalin ulkopuolella. Kun luin Barthesin kirjan se avasi aika monta juttua, koska se puhui monesta juttuista mitä olin tehnyt. Huomasin etten ole tässä yksin."

"Kerronnassa mua kiinnostaa struktuurit eli rakenteet. Opiskeluaikana luin jonkin verran semiotiikkaa. Törmäsin venäläisen Bahtinin teorioihin sadun eri toimijoista - sankari, auttaja ja vastustaja. Tein Tintistä struktuuritutkimuksen näitä menetelmiä käyttäen. Purin Tintin rakenteita omien ajatusteni pohjalta. Sain haukut, että oli epätieteellistä."

Tajunnanvirtaa?

"Halusin minimoida BEMissä sen mitä sanotaan tarinankertomiseksi, ei juurikaan dialogia. Halusin tutkia, mitä tapahtuu kun ortaa vain avainruudut ja vähän selittävää tekstiä. Ei tarina silti ole niistä poissa. Sarjakuvassahan lukija tuo uskottoman paljon siihen. Mitä suuremmat ruutujen välit sitä enemmän lukija tuo siihen."

"McCloud viittasi kiinnostavasti japanilaiseen sarjakuvaan, tyhjyyden merkitykseen japanilaisuudessa. Siinä mielessähän sarjakuva on tosi luontevasti japanilainen väline. Eipä ihme että sarjakuva on siellä niin iso juttu."

"Yleensä mä halusin pitää BEMissä sellaisen tajunnanvirtaelementin. Ykkönen oli aika harkittu, koska se oli en-

Hälykännet kiinnostavat esittäjänsä huomion
Puccini, sta succedendo qualcosa laggiu,
meglio che vada a dare un'occhiata!

L'Avventura Milano (julkaisematon 1991)

simmäinen ja siihen kiteytyi aika paljon. En minä välttämättä ajattele niitä niin paljon, vaan luotan aika paljon siihen mitä sisältä tulee, koska tavallaanhan sitä on sisäistännyt sellaisen länsimaisen kerrontamallin."

"Teen kyllä erillisen käsikirjoituksenkin. Nykyään se tuppaa aika usein alkamaan sillä tavalla, että yhdistää kaksi toisiinsa sopimatonta asiaa, pistää vaikka Godzillan pelaamaan Speden pelijä. Mulla on aika suuret vapaudet, kun muoto on tämä kahdeksan ruutua. Kun minimoi vaihtelun voi keskittyä olennaiseen."

"Jossain vaiheessa sitten kirjoitan tekstit, jotka tulee kuvien alle. Ne on aika hemingwayläistä tekstiä, lauseita jotka on luenut satoja kertoja aiemminkin, pelkkiä variaatioita, sanoja jotka ei oikeastaan enää merkitse mitään."

"Joskus ideakin voi tulla jostain kuvasta joka on mielessä. Luonnostelun merkitys mulla on kasvanut koko ajan. Luonnoksissa asiat on jo paikallaan. Mun tekniikka on muuttunut yhä kliiniseksi ja se vaatii tarkan luonnostelun, koska ei ole varaa mokiin. Sitten minä pyrin piirtämään yksityteen julkaisukokoon, jos mahdollista. Sitten otetaan raapekartonki, joka on pala mustaa paperia. Piirrän ensin lyijykynällä ja rupean raapimaan."

"Mulle on tärkeää, että alussa on mustaa, vaikka lopputuloksessa olisikin paljon valkoista. Siinä on kysymys aistillisuudesta, kun se piirros tulee esiin siitä mustasta. Mulle siinä on jotain mystistä, joka liittyy erotiikkaan. Tekoprosessi on tärkeä. Siitähän mulle itselle on kysymys. Lopputulos on sitten jo oman takana. Tällä tavalla työ vie aikaa, sen kanssa viiheyttä. Mun on helpompi ajatella, että mä kaivan kuvan esiin mustasta."

"Tulee mieleen myös ajatuksia uskonnosta, katolilaisuudesta, peittämisestä ja paljastamisesta. Sehän on myös matka pimeydestä valoon, valo tulee pimästä. Mulle uskonto on tärkeä - uskonto ja seksi - hehheh. Mä en käytä seurakunnan palveluita, mikä johtuu seurallisuuden puutteesta. Katson olevani kristitty. Kaikki tosin kiinnostaa Stephen Hawkingista Buddhaan ja se liittyy mun töihin, vaikkei niissä puhuta niin suoraan."

Aikaa vai tilaa?

"Mä koin aikanaan aika hankalaksi siirtymisen A4 sivukokoon, mikä oli pakko tehdä kun siirtyi muihin julkaisuihin. Siinä tulee ruutujen keskinäinen suhde

The Sinful Ways of Simpli City and the Birth of Lauri Kenttä, the Champion of God (Chacal Puant 1996)

voimakkaammin mukaan. Mä en oikeastaan ajattele, että ruudut on eri ajassa, vaan eri tilassa. Mark Beyer tekee sitä samaa. Se on ehkä mun suurin idoli. Musta on jännää, että sarjakuvassivulla ne ruudut on siinä kaikki yhtä aikaa toisin kuin esimerkiksi elokuvassa."

"Myös feminismi kiinnostaa mua aika paljon. Tavallaan lineaarinen ajattelu on maskuliinista ja kenttämainen ajattelu - joka sopii sarjakuvaan - feminiinistä. BEM kakkosen (joka koostuu laatikossa olevista erillisistä vihkoista - HR) irralliset osat sopivat kenttäajatteluun. Ne voidaan lukea missä tahansa järjestyksessä. Itse asiassa niitä on vaikea pitää järjestyksessä, vaikka vihot ovatkin kaikissa bokseissa alunperin samassa järjestyksessä."

"BEMistä on olemassa multimedia-versiokin internetissä. Siinä on mukana ääntä ja vähän animaatiota. Mielenkiintoinen väline, mutta en toivo että tietokone syrjäyttää paperin, koska pidän sarjakuvista esineinä, paperin fyysisestä olemuksesta ja siitä ajatuksesta, että koko teosta voi pitää kerralla kädessä."

"Uusissa töissäni se, mitä mä teen ja mitä mä oon, on lähempänä toisiaan ja ehkä ideat välittyvät siksi suurempaan. Mutta eihän siitä kaikki välity. En minä ajattele että lukija ymmärtäisi, mitä minä tölläni sanon, vaan ymmärtää jotain maata. Minusta on mielenkiintoista se, miten vastaanottaja tuo itseään mukaan. Ei lukijan tulkinta mun työstä ole yhtään vähemmän oikea kuin mun."

"Mulla on jossain kaavio, jossa täyteenä kaikki BEM 2:n episodien välit. Tosin mä väsisin sen vasta jälkepäin. Mutta pitemmissä tarinoissa mulla on sellainen ongelma, että mistä mä puhuisin niissä, mitä mä voitaisin sillä että

jatkaisin pitempään. Se tuli jo tavallaan vastaan Sarjakuvastimien 10-sivuisessa jutussa."

"Mä näkisin työni niin, että se tulee ymmärrettäväksi vasta, kun se on valmis. Likä se ole valmis ennen kuin mä lopetan sen tekemisen. Vähän niin kuin Wittgenstein sanoi, että kuolema antaa elämälle merkityksen." ○

Hagelbergin Internet-kotisivu löytyy osoitteesta <http://home.kolumbus.fi/~lagarto/mekanoville/>

Bibliografia:

- Heikki Hiesula** (jatkosarja Kirkkonummen sanomissa 1981-84)
- Ruben Tossavainen** (jatkosarja Kirkkonummen sanomissa 1984)
- Nalle i äventyrländet** (Potsi 1989 ja 1990)
- Yuri Smirnoff** (Potsi 1990)
- Merirosvoiseikkailu tyvenessä vedessä** (Suuri Kurpitsa 1990)
- B.E.M. 1** (omakustanne 1992)
- Matti Hagelberg kohtaa kuoleman** (Suuri Kurpitsa 1993)
- B.E.M. 2** (omakustanne 1994)
- Matti Hagelbergin sielu irtoaa ruumiista** (Pieni Kurpitsa 1994)
- Jumalan vapaailta** (Suuri Kurpitsa vuosialbumi 1994)
- Matti H. ottaa lomaa** (Kemin kilpailualbumi 1995)
- Tervetuloa Lauri Kenttä -maailmaan** (Gomix 1995)
- Tuomiopäivän robotti** (Iite Gomixiin 1995)
- Marsin uudisasukkaat** (Sarjakuvastin 3 1995)
- Tanssiva marsilainen** (Erilaisia perheitä-lehti 1995)
- Avaruuden ufoasema** (Suuri Kurpitsa vuosialbumi 1996)
- Lauri Kenttä rakastuu** (Pieni Kurpitsa 1995)
- The Bloody Streets of Bonuscity** (ranskal. La Monstrucuse-lehti 1996)
- The Sinful Ways of Simpli City and the Birth of Lauri Kenttä, the Champion of God** (Chacal Puant 1996)